

Katrine Meinseth Staurvik

SMÅ IKONER – STOR BETYDNING

En relevanteoretisk tilnærming til ironi i digital
skriftlig kommunikasjon

Bacheloroppgave i Lektorutdanning i nordisk

Veileder: Paweł Urbanik

Mai 2024

Katrine Meinseth Staurvik

SMÅ IKONER – STOR BETYDNING

En relevanstereoretisk tilnærming til ironi i digital
skriftlig kommunikasjon

Bacheloroppgave i Lektorutdanning i nordisk
Veileder: Paweł Urbanik
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Kunnskap for en bedre verden

Innholdsfortegnelse

<i>Sammendrag/abstract</i>	2
1. INNLEDNING	3
2. METODE OG DATAGRUNNLAG	3
3. TEORI	4
3.1 <i>Relevansteorien</i>	4
3.2 <i>Hva er ironi?</i>	6
4. ANALYSE	6
4.1 <i>Ironi ved bruk av emoji</i>	6
4.2 <i>Ironi basert på sosiokulturell kompetanse</i>	9
5. DISKUSJON	10
5.1 <i>Emojienes påvirkningskraft i den digitale dialogen</i>	10
5.2 <i>Når ironi blir mislykket i digital skriftlig kommunikasjon</i>	11
6. KONKLUSJON OG AVSLUTNING	12
7. LITTERATURLISTE	14
8. VEDLEGG	15

Sammendrag/abstract

Norsk

I denne bacheloroppgaven undersøkes ironiske ytringer i digital skriftlig kommunikasjon, med særlig fokus på hvordan bruken av emoji'er påvirker det intenderte innholdet. Ulike lingvistiske perspektiver som kognitiv pragmatikk og sosiolingvistikk er fagfelt som oppgaven berører seg inn på. Sentralt i studiet av ironi står Deirdre Wilson og Dan Sperbers relevanstheori, som benyttes som et analytisk rammeverk for oppgaven. Teksten tar for seg og analyserer tre konkrete eksempler med ironi i digital skriftlig kommunikasjon. Disse eksemplene har til hensikt å illustrere hvordan spontane digitale ytringer fra meldingsutvekslinger i chatting kan manifestes, og med ungdomskultur som fokusgruppe. Essensielt i oppgaven er det å belyse hvordan det eksisterer ledetråder i digital kommunikasjon som erstatter multimodale forhold i ansikt-til-ansikt interaksjoner. Herunder fokuseres det på emoji'enes funksjon og undersøker mulige komplikasjoner knyttet til deres bruk.

English

In this bachelor's thesis, ironic utterances in digital written communication are examined, with particular focus on how the use of emojis affects the intended content. Various linguistic perspectives, such as cognitive pragmatics and sociolinguistics, are fields that the thesis touches upon. Central to the study of irony is Deirdre Wilson and Dan Sperber's relevance theory, which is used as an analytical framework for the thesis. The text addresses and analyzes three concrete examples of irony in digital written communication. These examples aim to illustrate how spontaneous digital utterances from messaging exchanges in chatting can manifest, with youth culture as the focus group. Essential to the thesis is to highlight how there exist cues in digital communication that replace multimodal aspects in face-to-face interactions. This includes focusing on the function of emojis and investigating possible complications related to their use.

1. INNLEDNING

Denne oppgaven har som formål å utforske og analysere bruken av ironi i skriftlig digital kommunikasjon. I en tid preget av teknologi og digitale forhold, er det et stadig voksende behov for å forstå hvordan kommunikasjon endres og tilpasses i digitale miljøer. Til tross for den økende bruken av digitale plattformer for kommunikasjon, er mye av den tilgjengelige forskningen primært fokusert på muntlig kommunikasjon og kan være forankret i tiden før digital revolusjon. Gjennom denne undersøkelsen vil jeg se nærmere på hvordan ironi manifesterer seg i skriftlig form på digitale plattformer som sosiale medier og kommunikasjonsapper. Ironi er en kommunikativ strategi som ofte er avhengig av tonefall, ansiktsuttrykk og andre verbale og ikke-verbale elementer, i muntlig kommunikasjon. I skriftlig form blir disse signalene ofte fraværende eller vanskeligere å tolke, noe som kan føre til misforståelser eller feilfortolkninger av hensikten bak meldingen. Videre vil jeg undersøke ulike teknikker og medialektale ledetråder som brukes for å signalisere ironi i digitale tekster. Dette kan inkludere bruk av emojis og kreative skriveformer som sarkasme eller overdrevne uttrykk, og ikke minst kjennskap til kontekstuelle informasjonen og avsenderen.

Gjennom en analyse av eksempler og ved hjelp av tidligere forskning på feltet, vil denne oppgaven forhåpentligvis bidra til en dypere forståelse av hvordan ironi kommer til uttrykk i det digitale landskapet. Det vil også adresseres utfordringer knyttet til tolkning og kommunikasjonseffektivitet i skriftlig digital kommunikasjon. Problemstillingen er formulert slik:

Hvordan kan emojis være faktor til ironi i digital skriftlig kommunikasjon?

Motivasjonen for å skrive om dette temaet stammer fra en generell interesse for språk og hvordan vi skaper underforståtte meninger i ytringer mellom hverandre. Som ung voksen i en hyperdigital tidsalder, så er jeg omringet av chatter og digital kommunikasjon. Ironi er stort tilstede i hverdagslig kommunikasjon og «ungdomsspråk». Vi bruker det nærmest ubevisst i våre spontane digitale ytringer. Dermed kan det være særdeles spennende å undersøke ironi nærmere. I samtale med professorer har jeg blitt gjort oppmerksom på at det finnes svært lite eller ingen forskning som baserer seg på hvordan ironi kommer til uttrykk i digital skriftlig kommunikasjon, og derfor er det enda mer spesielt å undersøke et tilsynelatende uberørt område.

2. METODE OG DATAGRUNNLAG

Dette er en empirisk undersøkelse som har til hensikt å finne ut hvordan emoji-er påvirker ironiske ytringer i skriftlig digital kommunikasjon. Som datainnsamlingsmetode blir det benyttet en ikke-deltagende undersøkelse som består av skjermbilder av chattelogger, som er samlet i et vedlegg på slutten av dokumentet, samt vil det være noen oppkonstruerte eksempler for ytterligere og kontekstuell forklaring. Datagrunnlaget er hentet fra andre studenter i privat omkrets, og chatutdragene er godkjent av kildene og anonymisert. Datagrunnlaget er kvalitativt og fokuserer på autentiske eksempler av chatter, og har til hensikt å representere digital skriftlig kommunikasjon i ungdomskultur.

For å sikre en god undersøkelse er det blitt selektert chatutdrag som har til hensikt å eksemplifisere hvordan ironi kan komme til uttrykk på ulike måter i digital skriftlig kommunikasjon. Digital kommunikasjon kan ta form på flere forskjellige måter ved ulike plattformer, men denne oppgaven fokuserer utelukkende på chatting. Det vektlegges at

chattene eksemplifiserer spontane digitale ytringer, som skal fremheve hvordan ironi faktisk kan manifestere seg i dagligdags kommunikasjon.

Som teorigrunnlag til oppgaven har det vært sentralt å benytte artikler og forskning som forklarer slutningsprosessen som eksisterer i menneskelig kommunikasjon. Dermed har Deirdre Wilson og Dan Sperbers banebrytende relevanst teori vært essensiell. I tillegg benyttes en norskskrevet artikkel av Georg Kjøll (2014) som grunnlag til å forklare det grunnleggende med ironi, og som blir videreført på forskningsobjektene i oppgaven. Samt blir det benyttet annen supplementerende litteratur for å forklare ulike elementer ved blant annet ulike grener av lingvistik (kognitiv lingvistik, sosiolingvistik og multimodalitet).

Som en del av analysen har jeg konstruert opp tabeller som et analyseverktøy av eksemplene. Her tar tabellen for seg både mulig ironisk og uironisk tolkning av de ironiske ytringene, for å vise kontrast mellom de ulike måtene man kan fortolke digitale ytringer, og hvilken effekt emoji har på meningsinnholdet.

3. TEORI

Syntaks, semantikk og pragmatikk er tre sentrale områder innenfor språkvitenskap som fokuserer på ulike aspekter ved språk og mening. Semantikk handler om den konkrete betydningen av ord og setninger, det vil si hvordan språklige uttrykk refererer til objekter, hendelser og konsepter i verden. Syntaks handler om hvordan ord kombineres for å danne setninger (Huang, 2015, s. 2). Derimot, så går pragmatikk utover den konkrete betydningen og ser på hvordan blant annet kontekst og situasjon påvirker forståelsen av språklige uttrykk – «språket i bruk». Pragmatikk studerer hvordan språkbrukere tolker implisitte meninger, talerhandlinger, og kommunikative intensjoner. Pragmatikk tar hensyn til faktorer som tonefall, kroppsspråk, sosial kontekst og tidligere felles kunnskap for å forstå hva som egentlig menes med en ytring (Huang, 2015, s. 1-2).

Oppgaven beveger seg inn på et fagfelt som blir omtalt som kognitiv lingvistik, og mer spesifikt kognitiv pragmatikk. Kognitiv lingvistik er en disiplin som undersøker hvordan vår menneskelige kognisjon er sammenvevd med språkforståelse. Kognitiv pragmatikk er et felt innenfor den kognitive lingvistikken som undersøker hvordan språkbrukere bruker sine kognitive ferdigheter for å forstå og formidle mening i kommunikasjon (Falkum & Kjøll, 2014, s. 173). I sin artikkel om kognitiv pragmatikk forklarer Falkum og Kjøll (2014) det slik «en kognitiv pragmatiker vil være interessert i å undersøke hvilken rolle ulike slutningsprosesser spiller i en mottakers forståelse av hva som blir uttrykt ved hjelp av en ytring i en gitt kontekst» (s.173). Med andre ord, så fokuserer kognitiv lingvistik generelt på de mentale prosessene som ligger til grunn for språk, mens kognitiv pragmatikk ser på hvordan disse representasjonene brukes i samspill med andre for å skape og tolke mening.

Videre skal jeg ta for meg det relevanst teoretiske prinsippet, som står helt sentralt til å forklare hvordan vi forstår ironi. I tillegg skal jeg definere og forklare ironi basert på forskning i gjort på muntlig tradisjon. Deretter skal jeg benytte denne teorien videre i oppgaven for å trekke paralleller til hvordan ironi kommer til uttrykk i digital skriftlig kommunikasjon, og ikke minst hvordan vi evner å forstå de digitale ytingene som ironi.

3.1 Relevanst teorien

Relevanst teorien er et teoretisk rammeverk innenfor pragmatikken som tilbyr en forklaring på hvordan mennesker kommuniserer og forstår hverandre. Teorien er utviklet av Deirdre Wilson og Dan Sperber på 1980-tallet, og bygger videre på Herbert Paul Grices teori om forståelse av en ytring krever at vi forstår talerens intensjon – at vi forstår det er som blir

intendert (Borthen et al., 2012, s. 7). Dette er det som blir omtalt som inferens, og er konklusjonen som mottakeren ender opp med basert på evidens (ytringens «bevismateriale») (Kjøll, 2014, s. 419). Der Wilson og Sperber skiller seg fra Grice, er at de mener at all kommunikasjon er slutningsbasert og knyttet til menneskelig kognisjon (Borthen et al., 2012, s. 7). Relevansteorien beveger seg videre fra maksimer for perfekt kommunikasjon, men handler om å dra slutninger basert på det vi vet og hører, altså den kontekstuelle informasjonen, og relevans (Kjøll, 2014, s. 423-424). Relevansteorien er blitt adoptert inn i språkvitenskapen og er blitt et sentralt rammeverk for å forklare hvordan vi dekode språk og setninger og andre språklige fenomener.

Relevansteorien går ut på at en ytring bør være relevant for at den skal forstås slik som ytringen faktisk er ment. Optimal relevans er et begrep som blir brukt for å forklare prinsippet, og Borthen et al. (2012) forklarer termen som følger; «At en ytring er optimalt relevant betyr at det å forstå den er verdt de anstrengelsene som fortolkningen av den medfører, og at uttrykksmåten er den mest relevante som taleren kunne ha valgt, gitt hennes evner» (s. 7). I tilknytning til relevansteorien blir det benyttet termer som *prosesseringskostnad* og *kognitive effekter*, som forklarer at en ytring er relevant hvis den unngår tvetydighet sett i forhold til situasjon og kontekst, slik at det krever minst mulig mental anstrengelse (Borthen et al., 2012, s. 8). En ytring som krever større anstrengelse har en høyere prosesseringskostnad, og innebærer lite positive kognitive effekter. *Fortolkningsprinsippet* forklarer at mottaker velger minste motstandsvei for å nå relevant fortolkning. Dette innebærer å gjøre antakelser, og eventuelt utvide kontekst, for å tolke ytringen.

Borthen et al. (2012) påpeker at relevansteorien omfatter å fortolke en ytring for å etablere passende hypoteser om ytringens eksplikaturer og implikaturer (s. 12). Fortolkningsprosessen er den mentale prosessen som forklarer slutningene som går inn i tolkningen. Prosessen starter med ytringen, deretter eksplikatur, impliserte premisser og avslutter med en implisert konklusjon. Det er viktig å merke seg at eksplikatur betyr ikke bare det som eksplisitt står i setningen (Borthen et al., 2012, s. 15), men innebærer pragmatisk berikelse.

Det finnes en fast prosedyre som vi følger for å dekode en ytring ved hjelp av relevansteori, «*Relevance-theoretic comprehension procedure*» (Wilson & Sperber, 2004: Borthen et al., 2014, s. 9), og kan omtales som den inferensielle veien. Det innebærer hvordan vi finner evidens i ytringen for å komme frem til den beste helhetsforklaringen for implikaturen (Kjøll, 2014, s. 419). Vi går ut fra det semantiske innholdet og ser på den eksplisitte ytringen. Deretter utfyller vi meningsinnholdet ved eksplikatur, og er en måte å berike ytringen på. Da skiller vi mellom basis- og høyere-ordens eksplikatur. Basis-eksplikatur innebærer disambiguering (entydiggjøring), fyller ut eventuelle betydningshull og referansetilordning og å avklare hva de forskjellige komponentene er i en ytring (Borthen et al., 2014, s. 19). Høyere-ordens eksplikatur er et begrep innenfor språkvitenskapen som forklarer at noen ord har en pragmatisk effekt som markerer talerens holdning til det som sies (Borthen et al., 2014, s. 19-20). Impliserte premisser er antakelser som blir gjort for at ytringen skal gi mening, og fungerer som premisser for en slutningsrekke (Borthen et al., 2014, s. 15-17). Prosedyren avsluttes med en implisert konklusjon, som er summen av eksplikaturen og de impliserte premissene (Borthen et al., 2014, s. 16-17). Med andre ord, så er det den antatte meningen med ytringen.

3.2 Hva er ironi?

En konvensjonell forståelse av ironi er å forklare det språklige fenomenet som en ytring der den bokstavelige betydningen står i kontrast til dens faktiske og underforståtte mening. Vanligvis vil det innebære at man sier det motsatte av det man faktisk mener (Kjøll, 2014, s. 412), og gir et uttrykk av humor, kritikk, eller sarkasme. Vi skiller mellom eksplisitt og implisitt kommunikasjon. Eksplisitt innebærer det som helt konkret blir sagt, mens implisitt kommunikasjon dreier seg om hva som er ment, altså en indirekte form for kommunikasjon. Å implisere noe, også fått begrepet *implikatur* i Grice's pionerarbeid innenfor det språkvitenskapelige fagfeltet (Kjøll, 2014, s. 415), og Borthen et al. (2012) definerer det som «det uuttalte» (s.4).

Impliserte premisser står sentralt for å avdekke en ytring som ironi. Et implisert premiss er en antakelse eller bakgrunnsinformasjon som ikke er eksplisitt sagt, men som må være sann for at kommunikasjonen skal gi mening. En kan også kalle det for kontekstuelle antakelser (Borthen et al., 2012, s. 15). Impliserte premisser er de underliggende forutsetningene som både avsender og mottakere tar for gitt.

Etter fremskritt i det språkvitenskapelige fagfeltet, så viser det seg at ironi er litt mer komplisert enn «å si det motsatte av det man mener», og dermed er denne konvensjonelle forståelsen ikke lengre en tilstrekkelig forklaring. Kjøll (2014) skriver i artikkelen sin at en relevanteoretisk tilnærming til det språklige fenomenet unngår fallgruvene og manglene som den tradisjonelle definisjonen etterlater seg (s. 413). Her menes det at ytringen blir ikke ironisk bare på grunnlaget av at noen har sagt én ting, men ment det motsatte. Det viser seg at ytringen krever mér for å kunne bli vellykket ironi. Kjøll (2014) skriver at vellykket ironi krever spesielt tre ting. For det første, så kreves det en kontekstuell tilgjengelig tanke, holdning eller forventning. For det andre, så kreves det et ytringsinhold som er relevant til tilstedeværende kontekstuell informasjon, som gjør det klart hvilken tolkning avsenderen har til å hensikt å uttrykke (s. 439). Det siste poenget til Kjøll er at det er sentralt å bevare relevansen, og dermed er det viktig at avstanden mellom det som blir sagt og det som er ment kan *ikke* være for stor, eller for overdrevent (Kjøll, 2014, s. 437 og s. 439).

Fra et relevanteoretisk perspektiv kan ironi beskrives som en ytring som ikke stemmer overens med den kontekstuelle informasjonen. Ved hjelp av f.eks. overdrivelser og underdrivelser kan en skape kontrast mellom setningsinnholdet og konteksten, som skal være en ledetråd til den intenderte meningen, altså ytringens implikatur. Det krever kognitiv innsats for å forstå ytringen. Vi kan anslå at ironi er når prosesseringskostnadene er lavere for å tolke den eksplisitte setningen som «usann».

4. ANALYSE

Videre skal oppgaven ta for seg autentiske eksempler fra digital skriftlig kommunikasjon for å analysere og vurdere ironien ut fra et relevanteoretisk perspektiv. Målet med analysen er å vurdere hvilke faktorer som gjør at vi forstår de digitale ytringene som ironiske, slik at vi kan identifisere den effekten som emoji'er har for ironi i digital skriftlig kommunikasjon.

4.1 Ironi ved bruk av emoji'er

Multimodalitet er et begrep innenfor lingvistik og språkvitenskap som referer til hvordan vi benytter modaliteter og andre former for uttrykk for å konstruere mening i en ytring (Perniss, 2018, s. 3). Multimodalitet kan innebære det de fleste forstår som kroppsspråk, men som er signaler vi sender både bevisst og ubevisst. Multimodale handlinger kan være

f.eks. håndbevegelser, hodebevegelser, ansiktsuttrykk, blick, intonasjon og mer. De kan komme i kombinasjon med ytringer, men også erstatte en verbal ytring, som f.eks. å nikke med hodet istedenfor å si ja. Multimodalitet er ofte en faktor ved ironi i ansikt-til-ansikt interaksjonen for å understreke at ytringen er ironisk, f.eks. den såkalte *ironiske tonen* er en måte å forsterke ironien (Wilson & Sperber, 2012, s. 128).

I ansikt-til-ansikt kommunikasjon er multimodalitet en stor indikator på om ytringen er ironisk eller ikke, og i digital skriftlig kommunikasjon forsvinner alle disse ekstra faktorene i kommunikasjonen. Etter teknologisk utvikling har det blitt dannet en ny måte for å uttrykke følelser og holdninger via digitale medier, og kalles for emotikoner, bedre kjent som emojis. Stian Hårstad (2021) kaller dette for piktogrammer i sin artikkel om digital skriving, og beskriver at det nye «nettspråket» preges av piktogrammer sammen med f.eks. bokstavmangedobling, CAPs-Lock og forkortelser. Videre forklares det at disse medialektale trekkene fungerer som en kompensering for manglende ikke-verbale språk ved digitale ytringer (s. 30). Et eksempel på å forklare dette er forskjellen på å skrive «ja» vs. «JAAAA». Det er blitt en teknologisk måte å bringe multimodalitet til digital skriftlig kommunikasjon for å bla. angi humor eller holdning.

For å tydeligere illustrere og vise slutningsrekken som inngår i fortolkningsprosessen av en ytring, så er det satt opp et diagram som viser mulig ironisk tolkning og hvordan vi kan tolke de digitale ytringene uironisk. Dette er en del av den relevante teoretiske tilnærmingen som sier at mottaker utformer hypoteser om avsenders intenderte mening (Kjøll, 2014, s. 420). Fortolkningsprosessen har som mål å avdekke hvilken slutningsrekke som har mer relevans. Diagrammene tar for seg et utdrag fra eksemplene som er inkludert i vedlegget. (For mer kontekst finnes resterende del av chatten som vedlegg nederst i dokumentet).

Tabell 1: Chateksempel 1 fra vedlegg

a.	Endelig får vi bruk for innboforsikringa 🤔		Digital ytring
b.	Etter lang ventetid gir det P og Q glede å omsider få benyttet innboforsikringen til å håndtere de skadene som er påført tingene til P og Q etter vannlekkasje i kjelleren «sterk arm»		Eksplikatur
	Ironisk tolkning	Uironisk tolkning	
c.	Tingene deres er skadet, og de ser det som nødvendig å kontakte forsikringsselskapet	Tingene deres er skadet, og de ser det som nødvendig å kontakte forsikringsselskapet	Implisert premiss
d.	De har ikke vært nødt til å benytte forsikringsselskap før, og synes hele situasjonen er kjip	De har lengtet etter en mulighet til å benytte seg av forsikringen	Implisert premiss
e.	De skulle heller vært foruten vannskadene og synes ikke det er gledelig å måtte benytte seg av innboforsikringen	Det gir de glede å endelig få muligheten til å benytte forsikringen som de betaler for	Implisert konklusjon

Den første tabellen viser en slutningsrekke som tilhører det første chateksempellet fra vedlegget. På venstre side vises den slutningsrekken som avgjør at den digitale ytringen er ironisk, og på høyre side er det inkludert en slutningsrekke som fører til at ytringen tolkes som uironisk. Uttrykket «endelig» kan ha forskjellige betydninger avhengig av

konteksten det brukes i, men i dette tilfellet er det et element som bidrar til ytringens høyere ordens eksplikatur. I daglig tale kan vi tolke termen som en måte å uttrykke lettelse eller glede over noe som har kommet etter en ventetid. F.eks. «endelig er det sommerferie», «endelig er det middag». Etter den digitale ytringen er det inkludert en biceps-emoji som i følge *emoji-ordboka* betyr: «"Du får det til!" Eller "Jeg føler meg sterk!" Arm med spente biceps. Brukes også i forbindelse med å drive med sport, f.eks. på treningssenteret». I dette tilfellet kan emojien tolkes som positivt ladet og en forsterker i formidlingen av glad sinnsstemning, som også avgjør ytringens høyere ordens eksplikatur.

Ettersom det er lite sannsynlig, og irrasjonelt, at noen faktisk blir glade av at tingene deres blir ødelagt og at det er behov for forsikrings sak, så kan vi si at prosesseringskostnadene er høye for å tolke ytringen uironisk. Bruken av emoji er ikke strengt nødvendig i den digitale ytringen, fordi prosesseringskostnadene er så høye at det uansett ville vært lettere å forstå den som ironisk, men emojien forsterker kontrasten.

Tabell 2: Chateksempel 2 fra vedlegg

a.	Nu må æ kjøpe mæ nye, det va synd 😏		Digital ytring
b.	Etter å ha mistet solbrillene sine så befinner <i>P</i> seg i en situasjon der <i>P</i> er nødt til å kjøpe nye solbriller, og det er en uheldig situasjon å være i «øyne som ser til siden»		Eksplikatur
	Ironisk tolkning	Uironisk tolkning	
c.	<i>P</i> har mistet solbrillene sine, og trenger nye	<i>P</i> har mistet solbrillene sine, og trenger nye	Implisert premiss
d.	<i>P</i> liker å shoppe og vil ha nye solbriller	<i>P</i> liker ikke å bruke penger og føler seg dum for å ha mistet solbrillene	Implisert premiss
e.	<i>P</i> synes ikke egentlig ikke det er synd å måtte kjøpe nye solbriller	<i>P</i> synes at det faktisk er synd å måtte kjøpe nye solbriller	Implisert konklusjon

Tabell 2 viser mulige slutningsrekker til det andre chateksempel i vedlegget. På slutten av denne digitale ytringen er det inkludert et emotikon med øyne, og som i følge *emoji-orboka* betyr: «Vær forsiktig, noen holder øye med deg! To øyne ser til venstre. Noe blir sett på eller sjekket. Du er under observasjon!». En annen mulig tolkning av emotikonet, i forhold til kontekst, er at de symboliserer at noen himler med øynene, eller er lur. Det kan sammenlignes med en situasjon i virkeligheten der noen blir beskyldt for å f.eks. spist den siste kakenbiten, og istedenfor å si «ja», så sier personen «nei» og ser lurt til siden, helst med et lite smil og glimt i øye. Dette gir ytringen en tvetydighet, men de multimodale faktorene i kommunikasjonen avslører at personen åpenbart «lyver».

I denne digitale ytringen er bruken av emoji helt sentral for å forstå den som ironisk. Sett i kontekst til resten av meldingsloggen, så er det stor sannsynlighet for at *P* virkelig synes at det er synd å måtte kjøpe nye solbriller. Uten emotikonet hadde meldingen hatt lave prosesseringskostnader for å tolke den som uironisk. Emotikonet gjør den digitale ytringen tvetydig, og påvirker den kognitive forståelsen av meldingen. I tillegg spiller kjennskap til avsender en stor rolle i tolkingen. Hvordan en mottaker kjenner avsender og det typiske handlingsmønsteret (felles bakgrunnskunnskap), er også relevant i fortolkningsprosessen. Det vekker suspekt hvis avsenderen plutselig skriver noe som ikke forenes med personens karakter og normal oppførsel.

4.2 Ironi basert på sosiokulturell kompetanse

For å avgjøre om noe er ironisk i digital skriftlig kommunikasjon, så kan det være avgjørende at partene i interaksjonen har lik sosiokulturell kompetanse. Termen referer til en persons evne til å forstå, navigere og tilpasse seg sosiale og kulturelle normer innenfor et gitt miljø eller samfunn. Sosiokulturell kompetanse kan variere fra person til person basert på f.eks. kjønn, alder, etnisitet, økonomi, kultur osv. Ironi som kun forstås av en begrenset gruppe mennesker kan sammenlignes med intern humor. Det er en form for «humor» som er forstått og verdsatt av en gruppe mennesker som deler en felles kontekst, bakgrunn, erfaring eller kunnskap. Tolkningen av en ironisk digital ytring kan baseres på felles referanser og spesifikke hendelser som er kjent innenfor gruppen, altså intern sosiokulturell kompetanse. Denne delen av oppgaven skal ta for seg hvordan ironi kommer til uttrykk basert på sosiokulturell kompetanse, og i digital skriftlig kommunikasjon. Eksemplene er oppkonstruerte, men realistiske.

«Slay» er blitt en utbredt slangtermonologi som kretser i ungdomskultur. Kort forklart av *Cambridge Dictionary*, så er ordet i utgangspunktet engelsk og har sin opprinnelse fra et verb som betyr å drepe. I ny forstand så kan verbet også brukes for å gi uttrykk for at noen gjør noe imponerende (Slay, u.å.). Slay kan bli brukt i ulike kontekster for å uttrykke positivitet om f.eks. stil, utseende, ytelse eller prestasjon. Termen brukes ofte som et kompliment:

Eks. 1. A: Liker du outfiten?
 B: Du slayer

Eks. 2. A: Hvordan gjorde du det på eksamen?
 B: Fikk A
 A: Slay

I min omgangskrets har slay fått tilordnet seg sin egen emoji i digital skriftlig kommunikasjon; 🙌. *Emoji-ordboka* definerer den som følger: «kvinne lakker neglene og forbereder seg til en spesiell anledning eller pynter seg ut for å gå ut. Kan stå for skjønnhet generelt, femininitet eller en manikyravtale. Representerer hverdag og avslapning». En trolig grunn til at dette emotikonet er blitt knyttet til «slay» er på grunn av begges forfengelige natur.

En observasjon fra sosiale medier, og egen sosial krets, er at termen «slay» også blir brukt i ironiske sammenhenger. I noen tilfeller skjer det at budskapet avgir syrlighet og sarkasme. Dette er fordi «slay» i utgangspunktet betyr noe positivt, og når det blir benyttet i en ironiske sammenheng, så kan meningsinnholdet endres til å få en mer kritisk undertone. I andre tilfeller kan det bli brukt for å distansere seg fra en situasjonen med humor. I begge tilfellene kan vi oppfatte bruken av «slay» i en ironisk sammenheng som en form for latterliggjøring. Under vises et konstruert eksempel hvordan emotikonet kan bli brukt istedenfor å skrive «slay», og vi kan tolke den digitale ytringen som ironisk.

Eks. 3 A: Jeg har ikke gjort noe fornuftig i dag
 B: 🙌

Tabell 3: Basert på konstruert eksempel

a.			<i>Digital ytring</i>
b.	«slay»: Jeg synes at det er bra jobba at du ikke ha gjort noe fornuftig i dag!		<i>Eksplikatur</i>
	Ironisk tolkning	Uironisk tolkning	
c.	A har mye h*n skulle gjort i dag	A har mye h*n skulle gjort i dag	<i>Implisert premiss</i>
d.	Dersom A har mye å gjøre, så hadde det vært en fordel å prioritere det	A jobber vanligvis mye og tok seg en dag fri	<i>Implisert premiss</i>
e.	B er i utgangspunktet ikke imponert over arbeidsinnsatsen	B er imponert over at A ikke har gjort noe fornuftig i dag	<i>Implisert konklusjon</i>

Bruken av emoji her kan kategoriseres som en ellipse, og er en avkortet setning eller en ikke-setning der deler av setningsstrukturen ikke er uttrykt (Borthen, 2021, s. 9-10). Ellipsen kan omtales som et setningsfragment som sier «slay», og for å utfylle eksplikaturen spør jeg meg selv: Hvem sier hva, til hvem, om hva? Borthen (2021) beskriver et setningsfragment som en minimal syntaktisk struktur, og kaller det også for et kort svar (s. 8). Ved dette ene fragmentet som er emojien, så kan vi fylle ut store betydningshull som avdekker et større innhold. Emojiens semantiske betydning er «slay», men eksplikaturen kan utvides til «Jeg synes at det er bra jobba at du ikke har gjort noe fornuftig i dag» (tabell 3).

Poenget med eksempelet og er å vise at prosesseringskostandene er lave hvis man har den sosiokulturelle kompetansen til å forstå hva ytringen betyr og evnen til å tolke emotikonene slik som de er ment. Hvis mottakeren ikke har den samme kompetansen som avsender, så reduseres sannsynligheten for at personen forstår meningsinnholdet. En relevant tolkning krever at mottakeren vet hvordan «slay» blir brukt, og i tillegg identifiserer emojien som et tegn for termen.

5. DISKUSJON

5.1 Emojienes påvirkningskraft i den digitale dialogen

Samfunnets teknologiske fremskritt har brakt med seg at vi mennesker er tilgjengelige for hverandre til nesten en hver tid, og vi driver i større grad enn før med digital kommunikasjon i det hverdagslige livet. Dette medfører at digital skriftlig kommunikasjon beveger seg inn på det sosiolingvistiske fagfeltet som studerer hvordan språk brukes i samfunnet, hvordan språkbruk varierer og endrer seg i ulike sosiale kontekster. Vi produserer og mottar spontane digitale ytringer, og det er interessant å ta et dypdykk i hvordan de semantiske forholdene påvirker den pragmatiske betydningen av de digitale ytringene. Videre skal oppgaven diskutere hvordan vi kommuniserer med hverandre i en teknologisk verden, og basert på analysen skal vi se på hvordan spesifikt bruken av emoji fungerer som en faktor i digitale ytringer.

Som observert i analysedelen kan vi forstå at emoji beriker den digitale ytringen. De bidrar til ytringens høyere-ordens eksplikatur ved å anslå avsenderens holdning til det som blir sagt. Det kan sammenlignes med karakterbeskrivelser i litteratur der forfatter gir uttrykk for en viss sinnstilstand; «[...] sa hun smilende/gråtende/labert/intenst». En ordinær benyttelse av emotikoner i meldingsutvekslinger er å f.eks. inkludere et

«smilefjes» når man er glad, eller en «tommel ned» når man er misfornøyd. Der det blir forvirrende, er når bruken av emojis spriker med den egentlige holdninger eller humøret til avsenderen. En av målene med å benytte relevante teorier til å vurdere ironi i digital skriftlig kommunikasjon er å finne frem til den mest relevante impliserte konklusjonen. Og handler om prosessen med å fjerne flertydighet fra et språklig segment eller element for å sikre at den blir forstått på en bestemt måte. Dette er spesielt viktig i språkvitenskap og kommunikasjon, hvor en enkelt ytring kan ha flere potensielle betydninger avhengig av konteksten. Dette kan være særlig problematisk eller utfordrende i undersøkelsen av emoji i en ironisk kontekst, siden ironiske ytringer baseres på tvetydighet.

Emojiene i de eksemplene bidrar til implikaturen på flere nivåer. Her er en nærmere analyse av hvordan dette fungerer, både med hensyn til ikonisk representasjon og kontrastering med innhold. Emojiene har en ikonisk representasjon som referer til måten emoji deler en visuell likhet eller direkte representerer det «konseptet» som det står for, og i disse tilfellene multimodalitet i kommunikasjon. Emojiene skal etterligne fysiske handlinger som er kommunikativt utfyllende. I pragmatisk forstand så bidrar det til implikaturen ved å forsterke kontrast mellom det som eksplisitt blir uttrykt med den kontekstuelle informasjonen.

Som vist ved tolkningene i tabellene, så kan emoji bistå på ulike måter. I tabell 1 finner vi «endelig» og «👍» som i en «bokstavelig» forstand kan bety noe positivt og etterlengtet, men gitt konteksten (vannskade og behov for forsikring), så skaper dette en ironi. Emojien forsterker kontrasten mellom det positive ikonet og den negative situasjonen, noe som styrker den ironiske tolkingen. Ved tolkingen i tabell 2 kan vi se hvordan emoji bidrar til implikaturen på en annen måte: Teksten alene kan tolkes som et genuint uttrykk for nedstemthet, men med tillegget av «🙄» emoji blir meldingen tvetydig. Emojien kan antyde at avsenderen ikke er helt ærlig eller at situasjonen har en skjult kontekst, som ofte brukes for å indikere at man ikke helt mener det man sier, altså er ironisk.

5.2 Når ironi blir mislykket i digital skriftlig kommunikasjon

Ironi er et vanlig språklig fenomen, men i digital skriftlig kommunikasjon eksisterer det flere fallgruver som kan føre til misforståelser. En stor utfordring med skriftlig digital kommunikasjon er at det er et fortolkningsbehov ved flere dimensjoner. I denne diskusjonen vil vi se nærmere på hvorfor ironi ofte blir mislykket i slike kontekster og de ulike faktorene som bidrar til dette.

Eks. Gleder meg 😊 vs. Gleder meg! 😏

Ironi uten bruk av emojis kan være særlig utfordrende i digital kommunikasjon. I ansikt-til-ansikt interaksjoner kan kroppsspråk, tonefall og ansiktsuttrykk signalisere at en kommentar er ironisk. Når disse ikke er til stede i skriftlig form, er det opp til mottakeren å tolke tekstens underliggende betydning. Dette kan ofte føre til misforståelser, spesielt når ironi er subtil. For eksempel, «Gleder meg» kan leses både som oppriktig eller sarkastisk, avhengig av konteksten og mottakerens oppfattelse.

Emojis kan være nyttige for å signalisere ironi, men de er heller ikke uten sine egne problemer. En emoji som er ment å understreke ironi, som en smilende eller blinkende ansikt, kan bli tolket annerledes av mottakeren. For eksempel, «Gleder meg 😊» kan oppfattes som oppriktig av noen, mens for andre så betyr emoji lite genuinitet og virke ironisk for andre. *Emoji-ordboka* forklarer tegnet som følger: «Et lett smil betyr at du er

fornøyd med deg selv og verden. Kan bidra til å framstille en uttalelse vennligere ut enn den kanskje var ment. **Eller ha en sarkastisk betydning, der et smil ikke passer til innholdet i meldingen**». Definisjonen i ordboka understreker altså den tvetydigheten som eksisterer ved emojiene. «Gleder meg! 😊» er en formulering som er mindre sannsynlig å oppfatte som ironisk, ettersom den er mindre tvetydig. Den digitale ytringen inkluderer både et utropstegn og en emoji som kan oppfattes som mer genuint glad enn den første. Dermed kan vi vurdere andre setningen som om at den «utstråler» entusiasme.

En stor utfordring med skriftlig digital kommunikasjon er behovet for fortolkning. I avsnittet ovenfor er det forklart hvordan noen faktorer i fortolkningsprosessen kan komplisere kommunikasjonen. Sosiokulturelle forskjeller spiller en betydelig rolle i hvordan ironi blir oppfattet. De som hovedsakelig bruker meldingsutvekslinger til informative formål, kan ha vanskeligere for å tolke ironi sammenlignet med de som er vant til mer uformell og triviell chatting. En meldingsutveksling mellom to ulike generasjoner kan illustrere dette godt, f.eks. besteforeldre og barnebarn. En mulig årsak til det er at den eldre generasjonen ikke legger merke til eller vektlegger emojiene i like stor grad som yngre gjør. Eldre generasjoner, som kanskje ikke er like vant til bruk av emojis eller subtile digitale uttrykksmåter, kan ha vanskeligere for å oppfatte ironi sammenlignet med yngre generasjoner som er mer fortrolige med slike kommunikasjonsmidler. Dette kan føre til misforståelser og feilaktige tolkninger.

Ironi krever også en viss form for kognitiv modenhet og erfaring for å avdekkes. Ifølge Wilson og Sperber (2012) er det nødvendig med et visst kognitivt nivå for å produsere eller forstå ironi. Barn eller personer med nedsatt kognitiv evne, som f.eks. autisme, har lavere sannsynlighet for å forstå ironi (s. 123), både muntlig og skriftlig. Dette skyldes at de mentale prosessene og prosesseringskostnadene er mer utfordrende i forhold til individets kognitive forstand.

Likevel er det viktig å inkludere at emojis kan bli misforstått, uansett hvem som er mottaker av den digitale ytringen. Bruken av emojis kan både avklare og komplisere den digitale kommunikasjonen, og som vist, så kan en enkel setning som «Gleder meg» være vanskelig å tolke uten kontekst.

6. KONKLUSJON OG AVSLUTNING

I denne oppgaven har vi sett på hvordan ironi overføres fra muntlig til digital skriftlig kommunikasjon og de utfordringene som følger med denne overføringen. Ironi i skriftlig form krever bevisst bruk av språklige signaler og kontekstuelle ledetråder for å bli forstått på riktig måte. Et hovedpoeng i denne oppgaven er å påpeke at det skjer en kompensering for manglende kommunikative egenskaper i digital skriftlig kommunikasjon sammenlignet med ansikt-til-ansikt interaksjoner. Uten de verbale og visuelle hjelpemidlene som finnes i direkte samtaler, må vi være ekstra oppmerksomme på de skriftlige verktøyene vi har til rådighet.

Emojiene spiller en viktig rolle i denne kompenseringen av manglende ikke-verbale elementer, men de må tolkes korrekt for å være effektive. For eksempel, en enkel emoji kan endre hele meningen med en setning. Hvis mottakeren ikke forstår denne endringen, kan det føre til misforståelser av den impliserte meningen. Det er derfor viktig at både avsender og mottaker har en felles forståelse av hvordan emojis og andre typografiske valg kan brukes som skriftlige signaler til å formidle ironi. Også nevnt er hvordan digital skriftlig kommunikasjon beveger seg inn på det sosiolingvistiske fagfeltet ettersom mye av kompetansen baseres på sosial kultur. Våre erfaringer, dømmekraft og kognitive oppfatning av en melding blir i stor grad påvirket av hvordan vi er vant til å opptre i et digitalt samfunn, og hvilken informasjon og forståelse vi har.

For å eksplisitt besvare problemstillingen kan vi vedta at emoji'er kan erstatte multimodaliteten som ellers finner sted ved ironiske ytringer i muntlig kommunikasjon. Som et element i setningen kan de være både bidragsgivende og en forsterker til den ironiske implikaturen, men det forutsetter at mottaker tolker de riktig. Et funn i analysen er at det er ikke bestandig at emoji'er eller andre medialektale elementer er nødvendig for å understreke ironien. Uansett kan vi konkludere med at emoji'er kan forstås som ledetråder til ironi i digital skriftlig kommunikasjon.

7. LITTERATURLISTE

- Borthen, K. (2021, januar). Se opp for betydningshull! Ellipser, fragmenter og uartikulerte konstituenten. Manuskript.
- Borthen, K., Berthelin, S. R., Thomassen, G. (2012). Om det uuttalte – relevansteorien implikaturbegrep i møte med autentiske data. I *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, s. 3- 49.
- Emoji-ordbok. (u.å). I *Din ordbok*. Hentet 21.05.24 fra: <https://www.dinordbok.no/emoji-ordbok/kategori/smilefjes-mennesker/>
- Falkum, I. L., & Kjøll, G. (2014). Kognitiv pragmatikk og relevanst teori. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 32, s. 173-196.
- Huang, J. (2015). *Pragmatics*. Oxford University Press.
- Hårstad, S. (2021). Digital skriving under sosiolingvistiske lupen: Har det skjedd en språklig revolusjon? I L. Jølle, A.S. Larsen, H. Otnes & L.I. Aa (Red.), *Morsmålsfaget som fag og forskningsfelt i Norden*. (s. 21-45). Universitetsforlaget.
- Kjøll, G. (2014). Når er ironi mislykket? I *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 32, s. 412-444.
- Perniss, P. (2018, Juni 28). Why We Should Study Multimodality. *Frontiers in Psychology* (VOL 9).
- Slay. (u.å.). I Cambridge Academic Content Dictionary. Cambridge University Press. Hentet 20.05.24 fra: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/slay>
- Wilson, D., Sperber, D. (2012). Explaining irony. I: D. Wilson, D. Sperber, *Meaning and Relevance*. (s. 123-145). Cambridge: Cambridge University Press.

8. VEDLEGG

Chat 1:

Chat 2:

Haha fant ikke solbrillan mine i kofferten heller
Lure på om æ glemte dæm hos 🧑🏻

NEW

Neeei
Så irriterende

Yeah man, hahah
Jaja
Eller så la æ dæm en smart plass på airbnb'en
Jæjø
Huff
Nu må æ kjøpe mæ nye, det va synd 🙄🙄

